

Rzemieśnicze przygotowanie zawodowe na przykładzie wybranych informacji o zawodach

Craft vocational training on the example of selected descriptions about occupations

Słowa kluczowe: tytuł zawodowy, edukacja, kwalifikacje, rozwój zawodowy, zatrudnienie.

Key words: professional title, education, qualifications, career development, employment.

Abstract. On the Polish ground there are currently 132 professions corresponding to a given type of craft in a dozen or so branches. They are characterized by pluriformity of hard, i.e. professional qualifications and a common set of personal and social competences for apprentices, as well as soft and pedagogical competences for masters – defined in the standards of examination requirements for masters in crafts. The system of vocational preparation and confirmation of qualifications in crafts is not usually exposed in society, teachers – and consequently career counsellors – still have too little knowledge on this subject. Craft in pedagogy is often reduced to the history of education in the Middle Ages (education in a foreign home). There is still a lack of a coherent vision of crafts and their role in education, employment and economy policies. Project “Developing, supplementing and updating information on occupations and its dissemination with the use of modern communication tools INFODORADCA+” thanks to broad involvement of craftsmen and crafts organizations in the creation of descriptions – can be a real response to the diagnosed information gap. The consultations on a model description of professions conducted from the very beginning with the participation of representatives of the craftsmanship brought to light specific information on craftsmanship training – including the specificity of individual professions, learning and further training in the profession, as well as the confirmation of the qualifications of journeymen and masters.

Wprowadzenie. Na gruncie polskim funkcjonują obecnie 132 zawody odpowiadające danemu rodzajowi rzemiosła w kilkunastu branżach. Charakteryzują się różnorodnością kwalifikacji twardych, czyli zawodowych, oraz wspólnym zestawem kompetencji personalnych i społecznych dla czeladników oraz w/w kompetencji miękkich i pedagogicznych dla mistrzów – określonych w standardach wymagań egzaminacyjnych dla mistrzów w rzemiośle. Sam system przygotowania zawodowego i potwierdzania kwalifikacji w rzemiośle nie jest zazwyczaj eksponowany w społeczeństwie,

nauczyciele – a w ślad za nimi doradcy zawodowi – wciąż posiadają zbyt małą wiedzę na ten temat. Często rzemiosło w pedagogice sprowadzane jest do historii wychowania w średniowieczu (wychowanie w domu obcym). W jednym z podręczników akademickich dla pedagogów tak właśnie jest, a rzemieślniczemu przygotowaniu zawodowemu poświęcono niecałą jedną stronę na 800 stron¹. To pokazuje, jaki może być odbiór społeczny rzemiosła, choć z drugiej strony ostatnie lata pokazują, że można spodziewać się wzrostu prestiżu zawodów rzemieślniczych – na bazie jakości i w kontrze do produkcji masowej. Nikt jednak nie powinien negować roli rzemiosła, które dzięki prezentowanym cechom tradycjonalistycznym, jak szacunek dla fachu, paternalizm i osiadłość – stanowi „kotwicę polskiej gospodarki”². Wciąż widać brak spójnej wizji rzemiosła i jego roli w polityce oświatowej, zatrudnieniowej i gospodarczej. Projekt *Rozwijanie, uzupełnianie i aktualizacja informacji o zawodach oraz jej upowszechnianie za pomocą nowoczesnych narzędzi komunikacji INFODORADCA+* – dzięki szerokiemu włączeniu rzemieślników i organizacji rzemiosła w tworzenie opisów – może stanowić realną odpowiedź na zdiagnozowaną lukę informacyjną. Dzięki konsultacjom modelowego opisu zawodów prowadzonym od samego początku z udziałem przedstawicieli rzemiosła pojawiły się tu konkretne wiadomości dotyczące rzemieślniczego przygotowania zawodowego – włącznie z uwzględnieniem specyfiki poszczególnych profesji, nauki i doskonalenia w zawodzie, a także potwierdzania kwalifikacji czeladników i mistrzów.

Rzemieślnicze przygotowanie zawodowe – na styku pedagogiki, socjologii i gospodarki. Twórca teorii kształcenia zawodowego, T.W. Nowacki, w swoim *Leksykonie pedagogiki pracy* określił „rzemiosło” jako „część prac przemysłowych i usługowych określanych ustawowo, wykonywane przez samodzielnych wytwórców z kwalifikacjami”³. Jeszcze w latach 70. XX w. wyróżnił on „kształcenie cechowe” jako jedną z podstawowych historycznych form przygotowania do działalności produkcyjnej. Współcześnie proces ten nazywa się tzw. rzemieślniczym przygotowaniem zawodowym, które – za Z. Wiatrowskim – nadal wysuwa na czoło cel dydaktyczny, trójstopniowy układ hierarchiczny (terminator, czeladnik, mistrz), bezpośredni udział w procesie pracy oraz daleko idące zinstytucjonalizowanie w postaci systemu terminatorstwa cechowego⁴. Warto podkreślić, iż na gruncie polskim jest to forma nauki zawodu najbardziej zbliżona do tzw. systemu dualnego dominującego w krajach niemieckojęzycznych.

¹ S. Wołoszyn, *Oświata i wychowanie w epoce średniowiecza*, [w:] „Pedagogika. Podręcznik akademicki”, t. 1, Kwieciński Z., Śliwerski B. (red.), PWN, Warszawa 2014 (wydanie I – 10 dodruk), s. 102, 103.

² J. Gardawski, „Sylwetki przedsiębiorców”, [w:] J. Gardawski (red.), *Rzemieślnicy i biznesmeni. Właściciele małych i średnich przedsiębiorstw prywatnych*, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2013, s. 166.

³ T.W. Nowacki, *Leksykon Pedagogiki Pracy*, Biblioteka Pedagogiki Pracy, Instytut Technologii Eksploatacji, Radom 2004.

⁴ Z. Wiatrowski, *Podstawy pedagogiki pracy*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Bydgoszczy, wyd. III, Bydgoszcz 2000, s. 204.

Jest to jednak temat, który od 40 lat nie doczekał się żadnej monografii (*Kształcenie rzemieślników* W. Okuszek pochodzi z 1978 roku⁵). W polityce oświatowej deprecjonuje się wartość rzemieślniczego przygotowania zawodowego w zakładzie pracy i tworzy obraz kształcenia „drugiej szansy” z dużym ryzykiem bezrobocia. Mówi się o 40-proc. bezrobociu w grupie absolwentów zsz, bez rozróżniania jednak sytuacji czeladników od pozostałych absolwentów szkół zawodowych nie odbywających zajęć praktycznych u pracodawców (Raport NIK 2016). Takiego rozróżnienia brak też w Systemie Informacji Oświatowej (SIO). Tymczasem badania losów absolwentów przeprowadzone przez autora w latach 2011–2012 oraz 2017–2018 pokazują, że poziom bezrobocia wśród czeladników – absolwentów rzemieślniczego przygotowania zawodowego – jest co najmniej dwukrotnie niższy względem tego zaprezentowanego przez NIK i upowszechnianego przez resort edukacji⁶.

Z drugiej strony fenomen rzemieślników dostrzegają powoli inne nauki, np. socjologowie, którzy na gruncie polskim zaczynają ich już rozróżniać od innych biznesmenów⁷ i doceniać styl badawczy w rzemiośle polegający na tzw. „redukcji”⁸, a więc optymalizacji zgodnej z zasadami prakseologii. Rzemiosło staje się jednak istotnym zagadnieniem w zachodnich społeczeństwach, a w konsekwencji i tamtejszych kołach naukowych – od Cambridge⁹ po Capetown¹⁰ i Yale¹¹. Za J. Farleigh można przyjąć, że nigdy nie zniknie popyt na tzw. „przedmioty z duszą”¹². Zapotrzebowanie takie będzie widoczne także w odniesieniu do procesów produkcji – w bardziej popularnych zawodach odpowiadających rzemiołom wśród tzw. „technologów”, takich jak: mechanicy samochodowi, elektrycy, instalatorzy, których P. F. Drucker uznał za „spadkobierców” specjalistów zatrudnionych w XIX i XX wieku w rzemiośle. Ci technologowie będą „jedyną grupę zatrudnionych, która oferuje znaczącą i trwałą przewagę konkurencyjną krajom rozwiniętym”¹³. Tym druckerowskim „technologom” i „pracownikom wiedzy” odpowiadają wciąż mistrzowie w rzemiośle.

⁵ W. Okuszek, *Kształcenie rzemieślników*, WSiP, Biblioteka Kształcenia Zawodowego, Warszawa 1978

⁶ Stępnikowski A., (2019). *Kompetencje mistrza w rzemieślniczym przygotowaniu zawodowym*, niepublikowana rozprawa doktorska, Warszawa: Akademia Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie.

⁷ J. Gardawski, „Sylwetki przedsiębiorców”, [w:] Gardawski J. (red.), *Rzemieślnicy i biznesmeni. Właściciele małych i średnich przedsiębiorstw prywatnych*, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2013, s. 150.

⁸ Afelowicz Ł., Sojak R., *Arystokraci i rzemieślnicy. Synergia stylów badawczych*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2015.

⁹ D. Pye, *Nature and art of workmanship*, Cambridge University Press, London, 1968, reprint Cambium Press, 2002.

¹⁰ J. Gamble, „Modelling the invisible: The pedagogy of craft apprenticeship”, University of Cape Town, South Africa [w:] *Working paper 24, OVAL Research, Working knowledge: Productive learning at work. Conference proceedings*, 10–13 December 2000.

¹¹ R. Sennet, *The Craftsman*, Yale University Press, 2008.

¹² J. Farleigh, *Fifteen craftsmen and their crafts*, Sylvan Press, London 1945.

¹³ P.F. Drucker, *Zarządzanie XXI wieku – wyzwania*, Wydawnictwo Rzeczpospolita, New Media, 2010, s. 170.

Czy rzemiosło ma rację bytu w nowoczesnej informacji o zawodach? Rzemieślnicze przygotowanie zawodowe jest interesującą formą nauki, bowiem obejmuje nie tylko zawody z klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (branżowego¹⁴), czyli tzw. szkolne, ale i te z klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy. Struktura polskiej klasyfikacji oparta jest na systemie pojęć, z których najważniejsze to: zawód, specjalność, umiejętności oraz kompetencje zawodowe¹⁵, natomiast proponowane obecnie opisy zawodów obejmują dodatkowo szereg innych, istotnych zagadnień, m.in.: kompetencje społeczne, kompetencje kluczowe, możliwości rozwoju oraz tytuły zawodowe – z odniesieniem do mistrzów w rzemiośle i czeladników. Powyższe spostrzeżenia dają podstawy do uznania, że uwzględnienie ustawowo pojętego rzemiosła¹⁶ do opisu informacji o zawodach opracowywanego w ramach projektu *Rozwijanie, uzupełnianie i aktualizacja informacji o zawodach oraz jej upowszechnianie za pomocą nowoczesnych narzędzi komunikacji INFODORADCA*¹⁷ jest zabiegiem słusznym i koniecznym, zwłaszcza wobec faktu, iż na chwilę obecną 132 zawody odpowiada danemu rodzajowi rzemiosła¹⁸. W skali 1000 zawodów przeznaczonych do opisu w projekcie mają one istotne znaczenie, bowiem stanowią aż 13% wskaźnika do realizacji. Jest to więc znacząca grupa docelowa, choć trzeba przyznać, że ogromnie rozproszona. Zawody odpowiadające danemu rodzajowi rzemiosła znajdują się aż w pięciu wielkich grupach. Najwięcej takich profesji znajduje się w wielkiej grupie 7. robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy (są to m.in.: mechanicy, monterzy, złotnicy, ceramicy, drukarze i inni). W związku z tym zawody te posiadają także określone oznaczenia z cyfrą „7” na początku, np.: posadzkarz (712204), szklarz (712502), stolarz budowlany (711503), monter instalacji gazowych (712603), czy monter instalacji gazów medycznych (712617). Poza wymienioną z nazwy grupą rzemieślników Klasyfikacja przewiduje następujące grupy, gdzie funkcjonuje rzemiosło i obejmuje m.in.:

Grupa 3: Technicy i inny średni personel, tj.:

- Optyk okularowy (325301), Fotograf (343101);
- 3432 Plastycy, dekoratorzy wnętrz i pokrewni: florysta (343203);

Grupa 5: Pracownicy usług i sprzedawcy, tj.: Kucharz (512001), Kelner (513101) oraz

¹⁴ Rozporządzenie ministra edukacji narodowej z dnia 15.02.2019 w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, Dz.U. 2019, poz. 316.

¹⁵ E. Strojna, E. Żywiec-Dąbrowska, Klasyfikacja zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy, Warszawa 2014, s. 7, zob. Źródło URL: <https://psz.praca.gov.pl/documents/10240/54723/Klasyfikacja%20zawod%C3%B3w%20i%20specjalno%C5%9Bci%20na%20potrzeby%20rynku%20pracy%20-%20202014.pdf/bca1e08c-6a33-494a-a75b-e2d-7258ce796?t=1421667227000> [data dostępu: 10.05.2019].

¹⁶ Ustawa z 22 marca 1989 r. o rzemiośle (Dz. U. 2018, poz. 1267).

¹⁷ K. Symela, I. Woźniak, *Podręcznik – Jak tworzyć informacje o zawodach funkcjonujących na rynku pracy*, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji – PIB w Radomiu, Warszawa 2018, s. 48.

¹⁸ Źródło URL: <https://zrp.pl/dzialalnosc-zrp/oswiata-zawodowa/egzaminy/standardy-egzaminacyjne/> [data dostępu: 10.05.2019].

- 514 Fryzjerzy, kosmetyczki i pokrewni, tj.: Fryzjer (514101), Perukarz (514104), Kosmetyczka (514202) oraz Wizażystka / stylistka (514208);
- 5164 Opiekunowie zwierząt domowych i pracownicy zajmujący się zwierzętami, tj. 516401 Fryzjer zwierząt (groomer);
- 5169 Pracownicy usług osobistych gdzie indziej niesklasyfikowani, tj. radiesteta (516901);

Grupa 6. Rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy, tj.:

- 6121 Hodowcy zwierząt gospodarskich i domowych, w tym juhas (612108);
- 6130 Rolnicy produkcji roślinnej i zwierzęcej, tj. baca (613001);

Grupa 9. Pracownicy wykonujący prace proste:

- pomocnik piekarza (932910).

Warto zauważyć, że wśród tych zawodów znaczna część znajduje się w klasyfikacji szkolnej (np.: fotograf, florysta, fryzjer, kucharz, kelner).

Dodatkowym argument stanowią statystyki, według których od 1945 roku wydano 2,5 mln świadectw czeladniczych i 500 tys. dyplomów mistrzowskich w rzemiośle. W połączeniu z liczbą 65.000 młodocianych pracowników – terminatorów uczących się zawodu w 23500 zakładach rzemieślniczych (66% pracodawców zaangażowanych w kształcenie¹⁹) pozwala sądzić, że rzemieślnicze przygotowanie zawodowe jest i będzie istotnym elementem zapewniania wykwalifikowanych kadr dla rynku pracy.

W tym względzie politykę państwa ma wspierać nowe narzędzie Ministerstwa Edukacji Narodowej dotyczące prognozowania zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego na krajowym i wojewódzkim rynku pracy. Pokazuje w stosownym obwieszczeniu listy zawodów – ogólnopolską i 16 wojewódzkich – mające być odzwierciedleniem „tendencji rozwoju na rynku pracy w kontekście strategii państwa i regionów”²⁰. Na liście krajowej na 20 zawodów (w tym połowa technicznych) aż dziewięć stanowią zawody rzemieślnicze, co potwierdza tkwiący w nich potencjał, np.: elektryk, ślusarz, operator obrabiarek skrawających, mechanik-monter maszyn i urządzeń. Na listach regionalnych – np. w województwie dolnośląskim – pojawiają się kolejne rzemiosła, tj. kamieniarz, cukiernik, stolarz, tapicer, piekarz, optyk-mechanik, czy protetyk słuchu. Do wszystkich tych profesji opracowywane są opisy zawodów. Część jest już gotowa – i po ewaluacji. Przekonajmy się więc, czy opisy odpowiadają oczekiwaniom rzemieślników.

Zawody rzemieślnicze w informacji o zawodach – przykłady. Do analizy wybrano kilka przykładowych – już opracowanych – zawodów z branży drzewnej i budowlanej. Należą one do wielkiej grupy robotników przemysłowych i rzemieślników z cyfrą

¹⁹ *Przeгляд wydatków publicznych: wydatki na zadania realizowane przez Ochotnicze Hufce Pracy, Ministerstwo Finansów, Warszawa październik 2017, zob. także: Raport z działalności oświatowej izb rzemieślniczych w 2017, ZRP, Warszawa, maj 2018.*

²⁰ *Obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 marca 2019 r. w sprawie prognozy zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego na krajowym i wojewódzkim rynku pracy, Monitor Polski, poz. 276.*

„7”, np.: posadzkarz (712204), szklarz (712502), stolarz budowlany (711503), monter instalacji gazowych (712603), czy monter instalacji gazów medycznych (712617)²¹. Widoczna jest tu już pierwsza z kluczowych informacji w opisie zawodu (przynależność do grupy), przydatną wskazówką są także nazwy zwyczajowe danego zawodu oraz usytuowanie w klasyfikacjach ISCO, PKD. W przypadku zawodów rzemieślniczych ich opis – synteza, opis pracy i sposobu jej wykonywania, środowisko pracy oraz wymagania psychofizyczne – może odnosić się także do zawodów pokrewnych. Podobnie opis dla jednego zawodu w części dotyczącej kompetencji zawodowych i społecznych może być zbieżny z opisem profesji pokrewnej (np. stolarz i stolarz budowlany czy mechanik pojazdów samochodowych i mechanik motocyklowy).

Tym jednak, co wyróżnia rzemiosła od innych zawodów są nadawane od wieków tytuły zawodowe czeladnika i mistrza. Są one powszechnie uznawane w kraju i za granicą, a ich pozycję określa Konwencja haska z 1961 roku²² oraz – od 2012 – możliwość wydawania przez izby rzemieślnicze suplementów Europass do świadectw i dyplomów w rzemiośle. Kwalifikacje czeladnika i mistrza – jako kwalifikacje cząstkowe, a w ślad za nimi izby rzemieślnicze (jako instytucje certyfikujące) oraz ZRP (jako instytucja zapewniająca jakość) – są także ujęte w Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji²³. Warto dodać, że autorzy opisów zawodów zazwyczaj w słownikach dodają definicję czeladnika i mistrza²⁴. Cieszy fakt, iż w opisach zawodów pokazano także tę ścieżkę potwierdzania kwalifikacji dostępną w rzemiośle – obok okręgowych komisji egzaminacyjnych (OKE), co świadczy o dużym poziomie obiektywizmu i znajomości realiów rynku pracy twórców informacji o zawodach.

Nie mniej interesującą informacją jest poziom oczekiwanych kompetencji kluczowych, który może wskazywać na konieczność posiadania pewnych predyspozycji przez osoby chętne do podjęcia nauki lub pracy w danym zawodzie – nie ograniczają się one strictly do kompetencji zawodowych, dzięki czemu pokazują szersze spektrum zawodu – w kontekście wyzwań cywilizacyjnych i gospodarki 4.0.

Po raz kolejny specyfika rzemiosła jest eksponowana przy okazji odniesienia do sytuacji zawodu na rynku pracy i możliwości doskonalenia zawodowego. Szczególnie widoczne są tu możliwości organizacji rzemiosła jako instytucji oferujących kształcenie,

²¹ Opisy zawodów podanych jako przykłady odpowiadające danemu rodzajowi rzemiosła zob. Źródło URL: http://psz.praca.gov.pl/rynek-pracy/bazy-danych/infodoradca/?p_p_id=occupationPlusportlet_WAR_nnkportlet&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_pos=1&p_p_col_count=3

²² *Konwencja haska z 5 października 1961 roku o zniesieniu wymogu legalizacji zagranicznych dokumentów urzędowych*, Dz.U. 2005 nr 112 poz. 938.

²³ *Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 roku o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji*, Dz. U. 2016, poz. 64.

²⁴ Przykładowe definicje kwalifikacji czeladników i mistrzów ujęto w słowniczku do zawodu szklarz, zob. Źródło URL: http://psz.praca.gov.pl/rynek-pracy/bazy-danych/infodoradca/-/InfoDoradcaPlus/litera/A?_occupationPlusportlet_WAR_nnkportlet_code=712502&_occupationPlusportlet_WAR_nnkportlet_description=dictionary&_occupationPlusportlet_WAR_nnkportlet_backUrl=http%3A%2F%2Fpsz.praca.gov.pl%2Frynek-pracy%2Fbazy-danych%2Finfodoradca%2F-%2FInfoDoradcaPlus%2Flitera%2FA&_occupationPlusportlet_WAR_nnkportlet_level=R

szkolenie i/lub potwierdzanie kompetencji w ramach zawodu. W działalności rzemiosła i jego organizacji – w oświacie zawodowej – dominują dwa nurty: nauka zawodu w rzemiośle oraz potwierdzanie kwalifikacji zawodowych w drodze egzaminów sprawdzających, czeladniczych i mistrzowskich. Prowadzone są również inne formy edukacji ustawicznej, takie jak: szkolenia i zawodowe kursy doskonalące. Izby rzemieślnicze i cechy rzemiosł organizują średniorocznie blisko 1000 takich kursów około 700 szkoleń²⁵.

Należy w tym kontekście przytoczyć intrygującą opinię K. Mayhew z Uniwersytetu w Oksfordzie, którego zdaniem większą korzyść ekonomiczną raczej można uzyskać z inwestowania środków (publicznych i/lub prywatnych) w przygotowanie zawodowe młodzieży w wieku 14–19 lat – najlepiej w formule dualnej – niż w studia na poziomie wyższym²⁶. W wywiadzie dla CEDEFOP proponuje on podejść do procesu uczenia się „realistycznie” i wskazuje rozwiązania Austrii, Niemiec i Szwajcarii, sugerując młodym ludziom taką formę nauki zawodu, jeśli chcą odnieść sukces na rynku pracy (na uczelniach pojawia się coraz więcej kierunków kształcenia, które do niedawna były obecne w szkołach zawodowych – np. pielęgniarka²⁷ czy kosmetyczka). Wydaje się, że w realiach polskich teza ta byłaby słuszna także w odniesieniu do bezrobotnych – uczestników przygotowania zawodowego osób dorosłych (trwa od 6 do 12 miesięcy)²⁸, co najmniej dla tych w wieku do 30. roku życia. W okresie 2013–2017 przygotowanie zawodowe dorosłych ukończyło 1217 osób, a wskaźnik zatrudnienia w okresie do trzech miesięcy w 2013 roku wyniósł 56%, a w 2017 już 72%.

Cennym zasobem dodatkowych informacji o zawodach – w przypadku tych odpowiadających danemu rodzajowi rzemiosł – są także przytaczane źródła, gdzie wymienia się m.in.:

1) Podstawowe regulacje prawne, w tym:

- *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 stycznia 2017 r. w sprawie egzaminu czeladniczego, egzaminu mistrzowskiego oraz egzaminu sprawdzającego, przeprowadzanych przez komisje egzaminacyjne izb rzemieślniczych*²⁹.
- *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie charakterystyk drugiego stopnia Polskiej Ramy Kwalifikacji typowych dla kwalifikacji o charakterze zawodowym – poziomy I–8*³⁰.

²⁵ *Raport z działalności oświatowej izb rzemieślniczych w 2017*, ZRP, Warszawa 2018, tab. 1.

²⁶ K. Mayhew, “Human capital, growth and inequality”, *Welsh Economic Review*, nr 24, Spring 2016, s. 26.

²⁷ Wywiad R. Voudouri z K. Mayhew, zob. *Skillset and match*, nr 14, CEDEFOP September 2018, s. 14–15.

²⁸ *Wspieranie przez urzędy pracy rozwoju zasobów ludzkich środkami Funduszu Pracy. Dane statystyczne 2013–2017*, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej – Departament Rynku Pracy, Warszawa 2018, s. 7, 31.

²⁹ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 stycznia 2017 r. w sprawie egzaminu czeladniczego, egzaminu mistrzowskiego oraz egzaminu sprawdzającego, przeprowadzanych przez komisje egzaminacyjne izb rzemieślniczych*, Dz. U. poz. 89, z późn. zm.

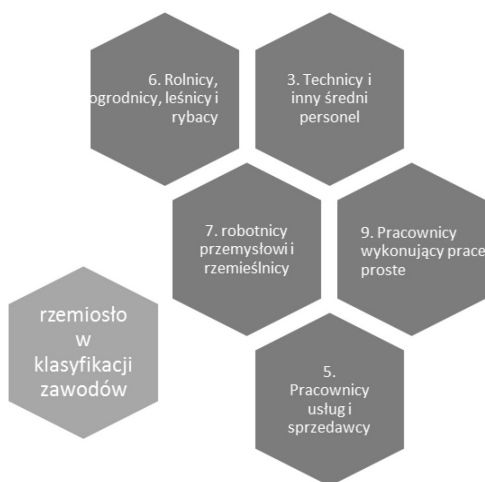
³⁰ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie charakterystyk drugiego stopnia Polskiej Ramy Kwalifikacji typowych dla kwalifikacji o charakterze zawodowym – poziomy I–8*, Dz. U. poz. 537.

2) Zasoby internetowe, w tym:

- Związek Rzemiosła Polskiego: *Wykaz standardów egzaminacyjnych*: <https://zrp.pl/dzialalnosc-zrp/oswiata-zawodowa/egzaminy/standardy-egzaminacyjne/wykaz-standardow-egzaminacyjnych>.

Przegląd przykładowych opisów zawodów odpowiadających danemu rodzajowi rzemiosła pozwala sądzić, że projekt „INFODORADCA+” uwzględnił założenia rzemieślniczego przygotowania zawodowego rozumianego jako całościowy proces prowadzący do opanowania przez jednostkę zawodu i osiągnięcia wysokiej przydatności zawodowej³¹.

Podsumowanie. Trudno – na pierwszy rzut oka – określić znaczenie rzemiosła w świetle setek innych zawodów funkcjonujących w *Klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy*. W konsekwencji niełatwo jest też ocenić rolę rzemieślniczego przygotowania zawodowego w przygotowywaniu kadr dla rynku pracy i gospodarki – choć są przesłanki pozwalające patrzeć na tę formę nauki zawodu jako punkt wyjścia do budowania systemu kształcenia dualnego w Polsce. Brak przejrzystej informacji o możliwościach kształcenia i zatrudniania w rzemiośle wynika – z jednej strony – z marginalizowania jego roli w polityce edukacyjnej, a z drugiej z faktu rozproszenia tych profesji (i informacji o nich) aż w pięciu wielkich grupach zawodów – co widać na poniższym diagramie.

Diagram 1. Rzemiosło w Klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy

Źródło: opracowanie własne.

Projekt „Rozwijanie, uzupełnianie i aktualizacja informacji o zawodach oraz jej upowszechnianie za pomocą nowoczesnych narzędzi komunikacji INFODORADCA+” stanowi kompleksową odpowiedź na zdiagnozowaną lukę informacyjną w zakresie polityki edukacyjnej i zatrudnieniowej. Przybliży ulokowanie zawodów w Klasyfikacji,

³¹ T.W. Nowacki, *Leksykon...*, s. 206.

prezentuje opis zawodów z wymaganiami i określeniem kompetencji zawodowych, społecznych i kluczowych, a ponadto przedstawia wymagane i możliwe do uzyskania tytuły zawodowe czeladnika i mistrza w rzemiośle – wraz z możliwościami doskonalenia i awansu zawodowego. Nie bez znaczenia jest także przybliżenie możliwości potwierdzania kwalifikacji w izbach rzemieślniczych, które upowszechnia rolę organizacji rzemiosła w zakresie edukacji i rynku pracy. W świetle uwarunkowań gospodarczych przygotowywane opisy zawodów uwzględniają i ten aspekt – prezentując m.in. poziom możliwego do uzyskania wynagrodzenia w ramach danego zawodu, co też uwiarygadnia i promuje wartość nauki i zatrudnienia w rzemiośle. Na zakończenie trzeba jednoznacznie stwierdzić, iż w opinii środowiska rzemieślników przedstawione przedsięwzięcie w sposób należyty akcentuje znaczenie rzemiosła i pozwoli na skuteczną promocję tej „warstwy o kluczowym znaczeniu dla gospodarki”³².

dr Andrzej Wojciech STĘPNIKOWSKI – Związek Rzemiosła Polskiego

---

³² J. Gardawski, „Sylwetki przedsiębiorców”, [w:] Gardawski J. (red.), *Rzemieślnicy i biznesmeni. Właściciele małych i średnich przedsiębiorstw prywatnych*, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2013, s. 150.